

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
رشته زبان و ادبیات فارسی

بررسی سیر تطور روایت در شعر نو ایران

(با تأکید بر روایت‌شناسی نشانه‌ها)

از آغاز تا سال ۱۳۵۷

نگارنده

فرزاد کریمی

استاد راهنما

دکتر غلامحسین غلامحسین‌زاده

دی‌ماه هزار و سیصد و هشتاد و هشت

صلى الله عليه وسلم

تأییدیه اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای فرزاد کریمی تحت عنوان:

بررسی سیر تطور روایت در شعر نو ایران

را از نظر شکل (فرم) و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای دریافت درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

ردیف	اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
۱	استاد راهنما	دکتر غلامحسین غلامحسین زاده	استادیار	
۲	استاد مشاور	دکتر قدرت الله طاهری	استادیار	
۳	نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر سعید بزرگ بیگدلی	دانشیار	
۴	استاد ناظر	دکتر سهیلا صلاحی مقدم	استادیار	
۵	استاد ناظر	دکتر سعید بزرگ بیگدلی	دانشیار	

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیت های علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده در رشته زبان و ادبیات فارسی است که در سال ۱۳۸۸ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب آقای دکتر غلامحسین غلامحسین زاده، مشاوره جناب آقای دکتر قدرت الله طاهری از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب فرزاد کریمی دانشجوی رشته زبان و ادبیات فارسی مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: فرزاد کریمی

تاریخ و امضا: ۱۳۸۹/۱/۲۰

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجوی مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب و یا نرم افزار و یا آثار ویژه حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
رشته زبان و ادبیات فارسی

بررسی سیر تطور روایت در شعر نو ایران

(با تأکید بر روایت‌شناسی نشانه‌ها)
از آغاز تا سال ۱۳۵۷

نگارنده

فرزاد کریمی

استاد راهنما

دکتر غلامحسین غلامحسین‌زاده

استاد مشاور

دکتر قدرت‌الله طاهری

دی‌ماه هزار و سیصد و هشتاد و هشت

ببر کند مثنی حاضر حاضر نقاط قوت و ضعف متعقد است بر فراز هر گونه جمع

و نیز ، آنچه از قوت وجود داشته باشد متعلق است به ناکب بین نظر

و عیب نامر که گاه استمالک و دشمنی است و گاه محسین است و جنب و گویا هر دو

از ضعف مشهور است با تویر بصیرت اندک و مایه خرم با سگوه

و همه آنچه نیرت میسر بود که عمر و همراهِ جنب محسین است و نیرت

از گاه اولاد جمع و در آن روز را در کنار معاش و نیرت اولاد

تقریر و سپاس باشد در آن نه تنها در آن روز که در آن روز هم نیرت

فرزاد کریم
دیماه مینار و سیصد و هشتاد

در این مجال اندک باید گفت. از تحمل و صبوری دکتر حسینعلی قبادی که گام‌های لرزان نخستین را، در راه سخت پژوهش به دستگیری او پیمودم و دکتر سعید بزرگ‌بیگدلی، بزرگ و دوست‌داشتنی، که او نیز باری دیگر از ضعف دانسته‌های تحقیقی‌ام را بر دوش کشید. باید گفت و بسیار باید گفت از آن همه صمیمیت و منش نیکوی دکتر ناصر نیکوبخت، که همواره مشوق من بود و به من جسارت اندیشیدن به برداشتن گام‌های بزرگ را بخشید.

و استاد گران‌قدر، دکتر غلامحسین غلامحسین‌زاده، که با نهیب‌های استادانه، راه و رسم استادی و شاگردی به من آموخت و با ریزی‌های و باریک‌اندیشی‌هایش، شیوه درست علم‌ورزی را. و البته استاد دانشمند دکتر قدرت‌الله طاهری، که دریایی از دانش است و با تسلط بی‌چون‌وچرا بر زوایا و خبایای شعر و داستان امروز، بهترین مشوق برای کسانی که می‌خواهند در این وادی قدم بگذارند.

و جای سپاس و امتنان از دوست گرامی‌ام علی مسعودی‌نیاست، شاعر و منتقد باذوق و با مطالعه، که دانش بسیاریش پاره‌ای از مشکلات اساسی پیش روی این پژوهش را گشود.

چکیده

روایت‌شناسی از شاخه‌های جذاب و مهم در نقد ساختاری متون ادبی است. نقد ساختگرایانه، روش مواجهه با ادبیات است، با کم‌ترین میزان دخالت آرای شخصی و سلیقه‌ای. شعر نو ایران از این دیدگاه تاکنون مورد نقد و بررسی قرار نگرفته است و اشارات گذرایی نیز که بسته و گریخته در بعضی تحلیل‌ها به وضعیت روایی این آثار شده، بیشتر ناظر به شکل قصه‌گویی در داستان‌پردازی آن‌هاست و کم‌تر اصول مباحث روایت‌شناسی - آن‌گونه که در نقد ساختارگرایانه مطرح می‌شود - مورد توجه قرار گرفته است. در این پایان‌نامه، روند روایی شعر نو ایران از آغاز (روزگار نیما) تا سال ۱۳۵۷ (پیروزی انقلاب اسلامی) بر اساس اصول نقد ساختاری بررسی و تحلیل شده است تا نشان دهد سیر تطور روایت و انواع آن در آثار این دوره چیست و کدام عوامل فرهنگی و اجتماعی در این سیر تطور نقش داشته‌اند و در نهایت، حضور روایت در اشعار این دوره، چه تأثیری در شکل و محتوای آنها گذاشته است. برای این منظور، شعر معاصر به دو دوره تقسیم شده است: دوره اول، از آغاز تا سال ۱۳۳۰ که نیمایوشیج محور اصلی آن است و دوره دوم، از سال ۱۳۳۰ تا ۱۳۵۷ که شاعران نوپرداز دیگر روند کاری نیما را پی‌می‌گیرند، تکامل می‌بخشند و روش‌های تازه‌ای را در این راه ایجاد می‌کنند. تأکید جامعه آماری این پایان‌نامه، بر "افسانه" و "قنوس" از نیما، "اندوه" از اخوان ثالث، "سکوت دسته‌گلی بود (دریایی ۳)" از رؤیایی، و "فراقی" از شاملو است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که روایت در شعر نو ایران، هرچه از آغاز به زمان ما نزدیک‌تر می‌شود، از روایت آشکار به سوی روایت پنهان و روایت غایب سیر می‌کند. بنابراین در شعر نو ایران، (بر خلاف بعضی ادعاها) شعر ضدروایت یا فاقد روایت وجود ندارد و فرضیه آغازین تحقیق، مبنی بر وجود شعر نو ضد روایت مورد تأیید قرار نمی‌گیرد. شعر نو بر خلاف شعر سنتی ایران، ارتباط مفهومی خود را از همبستگی معنایی در محور عمودی خویش می‌گیرد. این عامل به عنوان یکی از مهم‌ترین مشخصه‌های شعر نو، نیاز به گونه‌ای روایت‌مندی را موجب می‌شود تا شعر، در غیاب عواملی که به شعر سنتی انسجام می‌بخشید، بتواند به عنوان یک کل واحد عمل کند و به مجموعه‌ای از پاره‌های ناهمگون بدل نشود.

واژگان کلیدی: شعر نو، ساختارگرایی، روایت‌شناسی، روایت آشکار، روایت پنهان، روایت غایب

فهرست مطالب

فصل اول: طرح تحقیق، کلیات و تعاریف

- الف- طرح اولیه تحقیق..... ۲
- ۱- ۱ تعریف مسأله ۲
- ۱-۱-۱ چرا شعر نو؟ ۴
- ۱-۱-۲ چرا نشانه‌شناسی؟ ۵
- ۲-۱ اهداف تحقیق ۷
- ۳-۱ سؤالات و فرضیه‌های تحقیق ۸
- ۴-۱ مواد و روش انجام تحقیق ۹
- ۵-۱ روش‌شناسی ۱۰
- ب- تعاریف ۱۲
- ۶-۱ روایت ۱۲
- ۷-۱ امر روایت‌پذیر ۱۵
- ۸-۱ روایت‌شناسی ۱۵
- ۹-۱ فراروایت ۱۶
- ۱۰-۱ روایت کلان ۱۷
- ۱۱-۱ روایت اندک (خرد) ۱۷
- ۱۲-۱ شعر ۱۷
- ۱۳-۱ شعر نو ۱۹
- ۱۴-۱ متن ۲۰
- ۱۵-۱ اثر ۲۱

۱۶-۱ پیام ۲۲

۱۷-۱ ریتم ۲۳

خلاصه فصل ۲۵

فصل دوم: درآمدی بر روایت‌شناسی نشانه‌ها

۱-۲ مقدمه ۲۷

۲-۲ نشانه-روایت ۲۸

۲-۲-۱ الگوی نشانه‌شناسی پیرس ۳۱

۲-۲-۲ مراتب دلالت نشانه‌شناختی ۳۲

۲-۲-۳ مدل ادراکی، معنایی، بیانی اکو ۳۳

۲-۲-۴ ساختارهای همزمانی و درزمانی ۳۸

۲-۲-۵ ساختارهای جانشینی و همنشینی ۳۹

۲-۲-۶ دال تهی یا شناور ۴۰

۲-۲-۷ وجوه نشانه ۴۵

۳-۲ رمزگان ۴۸

۲-۳-۱ رمزگان با پخش گسترده و محدود ۵۰

۲-۳-۲ کارکردهای رمزگان ۵۲

خلاصه فصل ۵۵

فصل سوم: روایت‌شناسی شعر نو ایران (روزگار نیما)

۱-۳ مقدمه ۵۸

۶۲.....	۳-۲ افسانه
۶۴.....	۳-۲-۱ روایت در افسانه
۶۸.....	۳-۲-۲ نشانه‌ها و رمزگان در افسانه
۸۰.....	۳-۲-۲-۱ جداول نشانه‌ها و رمزگان در افسانه
۸۵.....	۳-۲-۳ روایت‌شناسی نشانه‌ها در افسانه
۹۳.....	۳-۳ گذار از قصه‌های منظوم
۹۶.....	۳-۴ ققنوس
۹۹.....	۳-۴-۱ نشانه‌ها و رمزگان در ققنوس
۱۱۱.....	۳-۴-۱-۱ جداول نشانه‌ها و رمزگان در ققنوس
۱۱۷.....	۳-۴-۲ روایت‌شناسی نشانه‌ها در ققنوس
۱۲۳.....	۳-۵ جداول مقایسه‌ای درصد فراوانی نشانه‌ها و رمزگان در افسانه و ققنوس
۱۲۳.....	۳-۶ نتیجه
۱۳۷.....	خلاصه فصل

فصل چهارم: روایت‌شناسی شعر نو در ایران از ۱۳۳۰ تا ۱۳۵۷

۱۴۰.....	۴-۱ مقدمه
۱۴۲.....	۴-۲ سهراب سپهری
۱۵۰.....	۴-۳ روایت در شعر مهدی اخوان ثالث
۱۵۲.....	۴-۳-۱ اندوه
۱۵۳.....	۴-۳-۱-۱ نشانه‌ها و رمزگان در اندوه
۱۵۷.....	۴-۳-۱-۱-۱ جداول نشانه‌ها و رمزگان در اندوه
۱۵۹.....	۴-۳-۱-۲ روایت‌شناسی نشانه‌ها در اندوه

- ۴-۴ روایت در شعر یدالله رؤیایی ۱۷۶
- ۴-۴-۱ دریایی ۳ (سکوت دسته‌گلی بود)..... ۱۷۸
- ۴-۴-۱-۱ نشانه‌ها و رمزگان در "سکوت دسته‌گلی بود"..... ۱۷۹
- ۴-۴-۱-۱-۱ جداول نشانه‌ها و رمزگان در "سکوت، دسته‌گلی بود"..... ۱۸۹
- ۴-۴-۱-۲ روایت‌شناسی نشانه‌ها در سکوت، دسته‌گلی بود ۱۹۱
- ۴-۵ روایت در شعر احمد شاملو ۲۰۰
- ۴-۵-۱ فراقی ۲۰۶
- ۴-۵-۱-۱ نشانه‌ها و رمزگان در فراقی ۲۰۸
- ۴-۵-۱-۱ جداول نشانه‌ها و رمزگان در فراقی ۲۲۰
- ۴-۵-۱-۲ روایت‌شناسی نشانه‌ها در شعر فراقی ۲۲۳
- ۴-۶ نتیجه ۲۳۵
- ۴-۷ مؤخره ۲۳۸
- خلاصه فصل ۲۴۰

فصل پنجم: نتیجه‌گیری

- ۵-۱ زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی کاربرد روایت در شعر نو ایران..... ۲۴۳
- ۵-۲ انواع روایت در شعر نو ایران..... ۲۴۴
- ۵-۳ سیر تطور روایت در شعر نو ایران ۲۴۷
- ۵-۴ کارکرد روایت در ایجاد انسجام در شعر نو ۲۴۹
- ۵-۵ پیشنهاد برای آیندگان ۲۵۰

کتابنامه ۲۵۲

واژه‌نامه ۲۵۷

چکیده انگلیسی ۲۶۱

فهرست جداول

کارکردهای رمزگان ۵۲

جدول ۱-۳- دلالت‌ها، وجوه و انواع نشانه در "افسانه" ۸۰

جدول ۲-۳- رمزگان‌های با پخش گسترده و محدود در "افسانه" ۸۲

جدول ۳-۳- رمزگان‌های هرمنوتیک، واحدهای معنایی، مصداقی (فرهنگی)،

کنش‌ها، نمادها در "افسانه" ۸۳

جدول ۴-۳- کارکرد رمزگان در "افسانه" ۸۴

جدول ۵-۳- دلالت‌ها، وجوه و انواع نشانه در "ققنوس" ۱۱۱

جدول ۶-۳- رمزگان با پخش گسترده و محدود در "ققنوس" ۱۱۴

جدول ۷-۳- رمزگان‌های هرمنوتیک، واحدهای معنایی، مصداقی (فرهنگی)،

کنش‌ها، نمادها در "ققنوس" ۱۱۵

جدول ۸-۳- کارکرد رمزگان در "ققنوس" ۱۱۶

جدول مقایسه‌ای درصد فراوانی نشانه‌ها و رمزگان در "افسانه" و "ققنوس"

جدول ۹-۳- دلالت‌ها، وجوه و انواع نشانه ۱۲۳

جدول ۱۰-۳- رمزگان با پخش گسترده و محدود ۱۲۳

جدول ۱۱-۳- رمزگان‌های هرمنوتیک، واحدهای معنایی، مصداقی (فرهنگی)،

کنش‌ها، نمادها ۱۲۳

جدول ۱۲-۳- رمزگان‌های ارجاعی، عاطفی، کوششی، همدلی، فرازبانی، ادبی ۱۲۳

جدول ۱-۴- دلالت‌ها، وجوه نشانه، در "اندوه" ۱۵۷

جدول ۲-۴- رمزگان با پخش گسترده و محدود در "اندوه" ۱۵۸

جدول ۳-۴- رمزگان‌های هرمنوتیک، واحدهای معنایی، مصداقی (فرهنگی)،

- کنش‌ها، نمادها در "اندوه" ۱۵۸
- جدول ۴-۴- کارکرد رمزگان در "اندوه" ۱۵۹
- جدول ۴-۵- دلالت، وجوه و انواع نشانه در "سکوت دسته‌گلی بود" ۱۸۹
- جدول ۴-۶- رمزگان‌های با پخش گسترده و محدود در "سکوت، دسته‌گلی بود" ۱۹۰
- جدول ۴-۷- رمزگان‌های هرمنوتیک، واحدهای معنایی، مصداقی (فرهنگی)،
کنش‌ها، نمادها در "سکوت دسته‌گلی بود" ۱۹۰
- جدول ۴-۸- کارکرد رمزگان در "سکوت، دسته‌گلی بود" ۱۹۰
- جدول ۴-۹- دلالت‌ها، وجوه نشانه، انواع نشانه در "فراقی" ۲۲۰
- جدول ۴-۱۰- رمزگان‌های با پخش گسترده و محدود در "فراقی" ۲۲۱
- جدول ۴-۱۱- رمزگان‌های هرمنوتیک، واحدهای معنایی، مصداقی (فرهنگی)،
کنش‌ها، نمادها در "فراقی" ۲۲۲
- جدول ۴-۱۲- کارکرد رمزگان در "فراقی" ۲۲۱

این شعر. این پریشان
کز خامه روی بستر کاغذ فروچکد
هرگز گمان مدار که نقش شکایتیست
تنها

کز ما به جای ماند
این هم روایتیست

«حمید مصدق»

فصل اول

طرح تحقیق. کلیات و تعاریف

الف- طرح اولیه تحقیق

۱- ۱ تعریف مسأله

آموختگی ذهن ما به روایت ناشی از همراه بودن آن با تاریخ زندگی بشری است. روایت از شکل ساده آن در قالب لالایی‌های مادرانمان تا قصه‌های کودکانه و رمان‌های پر حجم، چنان آشنای روزگاران ماست که در نگاه اول امری ساده و بدیهی به نظر می‌رسد. این سادگی و بداهت سبب غفلت نظریه‌پردازان ما از ضرورت بررسی چگونگی به کارگیری آن در گونه‌های مختلف ادبی شده است. روایت‌شناسی در معنای ساختاری آن، علمی است با قدمتی بیش از چهل سال، از زمان شکل‌گیری ساختارگرایی در ادبیات اروپا و سپس آمریکا، البته مشروط بر آن که نظریه‌پردازی‌های کسانی چون افلاطون، ارسطو و دیگران را تا نیمه‌های قرن بیستم، از شمول این علم (در معنای ساختاری آن) خارج بدانیم.

این‌که چرا روایت‌شناسی و بررسی تحلیلی وضعیت روایی ادب پارسی، به‌خصوص در حوزه شعر در کشور ما آن‌طور که باید، هنوز رواج جدی نیافته است و این‌که چرا در کتب متعدد نقدادبی هرگاه بحثی از روایت و شیوه‌های روایی به میان می‌آید، معنا و مفهوم عام آن در نظر است نه معنای تخصصی آن که ماحصل تحقیق و تتبع صاحب‌نظران است، در این‌جا موضوع سخن ما نیست؛ بلکه قصد ما فقط یادآوری ضرورت پرداختن به این نوع تحقیقات است.

این نوع تحقیقات می‌تواند اهمیت روایت را نه فقط در ساختارهای ادبی که در ساختارهای عام زندگی از زیر غبار ساده‌انگاری بیرون بکشد؛ چراکه «روایت یکی از شیوه‌های سخن گفتن ماست، یکی از مقوله‌های بزرگی که ما در چارچوبش می‌اندیشیم ... ما اجازه نمی‌دهیم کیفیت فناپذیری حیات بی‌معنا

جلوه کند و روایت، محصول این امتناع است؛ محصول پافشاری لجوجانه ما بر معنا بخشیدن به جهان و زندگیمان.» (ایب‌بوند برگ، به نقل از عباسی، ۱۳۸۱: ۱۳۴)

ما برای ادامه حیات، مجبور به معنی بخشیدن به جهان و زندگی خود هستیم. جهان عاری از معنا، لایق زندگی انسانی نیست. ما از طریق روایت و معنابخشی به پیرامون خود، لذت می‌آفرینیم، از قید و بند زمان و مکان می‌گریزیم؛ و در این میان نقش زمان بسیار مهم‌تر است، چرا که انسان توانایی عینی و ذهنی تسلط بر مکان را درخود می‌بیند، اما زمان همواره پا در گریز دارد و هر لحظه این گریز قدمی او را به مرگ محتوم نزدیک‌تر می‌سازد. «علت لذت وافر از ساختارهای روایی این است که این ساختارها زمان را تابع اراده انسان می‌کنند. ریتم غلبه انسان است بر گاه‌شماری صرف، راهی است تا کاری کند زمان به آهنگی انسانی به رقص درآید.» (اسکولز، ۱۳۸۳: ۲۷۴)

غلبه بر زمان شیوه عینی ندارد. به همین خاطر نوع روایات یک قوم در یک عصر، نوع اندیشه و فرهنگ آن قوم را می‌رساند و این توانایی بی‌بدیل روایت در انسان‌شناسی تاریخی است. ذهنیت جمعی آدمی در روایت شکل می‌گیرد و به این سبب است که فردریک جیمسون می‌گوید: «فرایند بسیار تأثیرگذار روایت را کارکرد اصلی یا نمونه ذهن انسان تلقی می‌کنم.» (فردریک جیمسون، به نقل از وبستر، ۱۳۸۲: ۸۱)

از سوی دیگر، داستان‌سرایی و قصه‌گویی همچنان‌که از آغاز محملی برای بازتاب اندیشه‌های بشری بوده است، از غارنوشته‌های انسان نخستین به شکل تصویر و نقش تا کتب مقدس ادیان و حکایت‌های بازمانده از چگونه زیستن آدم بر عرصه خاک، در فرهنگ و زندگی ایرانی نقشی دو چندان یافته است. آن‌جا که حکیم فرزانه توس، عظمت و حیثیت لگدمال شده ایرانی را در قالب داستان‌های حماسی باز می‌آفریند، تا قصه‌های عاشقانه بی‌شمار در زمان محدودیت‌های «تعزیر می‌کنند»، یا عارفانه‌ها و اخلاقیات که به این شیوه از سیطره جهالت‌ها، شحنه‌ها و مفتی‌ها می‌گریزند، تا ادبیات معترض به

احوال سیاسی یا اجتماعی چون اشعار پروین اعتصامی، عارف قزوینی و دیگران. و این همان لذت روایت است، لذت ناشی از فهم و درک دنیای بیرونی به وسیله ذهنیت درونی که نتیجه‌اش کشف ارزش‌های فرهنگی است. بنابراین باید درباره روایت نوشت. «کسانی که درباره روایت می‌نویسند یا سخن می‌گویند به زمینه گفتگویی کلی ادبیات یاری می‌رسانند، هنگامی که تولید واژگان، از طریق عمل و لذت ادراک، به ارزش‌آفرینی می‌انجامد.» (مارتین، ۱۳۸۶: ۱۱۵)

۱-۱-۱ چرا شعر نو؟

انقلاب مشروطه نقطه عطفی در تاریخ سیاست و فرهنگ ایران است. گسترش رسانه‌های ارتباط جمعی و انتشار روزنامه‌ها و مجلات، تأثیر زیادی بر وضعیت ادبی ایران می‌گذارد. از یک‌سو، شعر از محدوده دسترسی خواص و از مجلس اعیان خارج شده، در اختیار عوام قرار می‌گیرد و لاجرم نیاز به زبانی فراگیر و همه‌فهم پیدا می‌کند. از طرفی رسالت رسانگی آن کاهش می‌یابد و در نتیجه درونی‌تر می‌شود. همچنین این ارتباط دو سویه با قشرهای مختلف جامعه، واژگان و نحو رایج در سخن مردم را به زبان شعر وارد می‌کند و در نتیجه، کلیت شعر فارسی، چه در قالب، چه در مضمون و چه در زبان دستخوش دگرگونی‌های اساسی می‌شود. از این مقطع به بعد است که ادبیات فارسی نیز چون دیگر شئون اجتماعی از تأثیرات فرهنگی دیگران بهره می‌برد. شکل‌گیری نهضت ترجمه بر شکل و محتوای ادبیات تأثیر می‌گذارد و شعر سنتی را که در حالت روایی خود، شعری صرفاً داستان‌گو است، به کلامی با جنبه‌های مختلف روایی بدل می‌سازد. شعر با از دست دادن بسیاری از ویژگی‌های کلاسیک خود، پا به عرصه‌ای نو می‌گذارد و خصوصیتی که تا این زمان در سایه وزن و قافیه بی‌اهمیت شمرده می‌شدند، می‌توانند و بلکه مجبور به ابراز وجود می‌شوند. دیگر ابزاری برای پوشاندن نقص‌های قصه‌گویی و روایت‌گری وجود ندارد؛